

**Człowiek wobec wartości etycznych**  
**Badania i praktyka**



NR 3013

# **Człowiek wobec wartości etycznych**

## **Badania i praktyka**

pod redakcją  
Agaty Chudzickiej-Czupały

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego



Katowice 2013

Redaktor serii: Psychologia

**Jan M. Stanik**

Recenzent

**Augustyn Bańka**

Publikacja będzie dostępna – po wyczerpaniu nakładu – w wersji internetowej:

Śląska Biblioteka Cyfrowa

**[www.sbc.org.pl](http://www.sbc.org.pl)**

## Spis treści

Przedmowa ( <i>Agata Chudzicka-Czupała</i> ) . . . . .	7
<b>Józef Bańka</b> Etyka prostomyślności jako etyka sumienia a pokrzywione drzewo człowieczeństwa . . . . .	9
<b>Marek Adamiec</b> Jak powstaje zachowanie etyczne? Idea sytuacji etycznej . . . . .	23
<b>Wiesław Sztumski</b> Wpływ kultury zakazów na zachowania ludzkie . . . . .	39
<b>Ryszard Studenski</b> Czy stajemy się lepsi? . . . . .	51
<b>Grażyna Mendecka</b> Wybitni twórcy wobec wartości etycznych . . . . .	77
<b>Małgorzata Górnik-Durose, Ilona Landowska</b> O etycznych dylematach przy stawianiu pierwszych kroków w pracy naukowej – magistranci wobec plagiatowania . . . . .	99
<b>Agata Chudzicka-Czupała</b> Jednostkowe uwarunkowania etycznego zachowania się człowieka w organizacji – przegląd badań i stanowisk . . . . .	121
<b>Irena Pilch</b> Makiawelizm a nieetyczne zachowanie . . . . .	139
<b>Damian Grabowski</b> Odracanie gratyfikacji jako istotna część charakteru. Psychologiczna i temporalna analiza etyki pracy i estetyki konsumpcji . . . . .	155

**Małgorzata Dobrowolska**

Postrzeżenie zachowań nieetycznych przez pracowników zatrudnionych w nietradycyjnych formach zatrudnienia . . . . . 173

**Katarzyna Ślebarska**

Cyrkulacja postaw. Czy zachowania nieetyczne otoczenia społecznego oddziałują na zachowania osób bezrobotnych? . . . . . 189

**Michał Skorecki**

Etyka zawodowa i moralność w hierarchii wartości osób pełniących służbę publiczną . . . . . 205

## Przedmowa

Nasze czasy są czasami silnego poczucia moralnej ambiwalencji. Są to czasy, które pozwalają nam cieszyć się niespotykaną wcześniej wolnością wyboru, ale też rzucają nas w stan rozdzierającej niepewności o nieznanym dotąd natężeniu. Tęsknimy za radą, której moglibyśmy zaufać i na której moglibyśmy wesprzeć się tak, by chociaż trochę uprzykrzonej odpowiedzialności za wybór spadło z naszych barków. Jednak każdy autorytet, któremu można zaufać, może zostać zakwestionowany, żaden nie może dać nam gwarancji, o którą nam chodzi.

Zygmunt Bauman, *Etyka ponowoczesna*

W publikacji, którą oddaję w ręce Czytelnika, dokonano przeglądu wybranych teorii i badań empirycznych, poświęconych tej części natury ludzkiej, która wiąże się z moralnością i etycznym zachowaniem. Myślą przewodnią wszystkich artykułów jest koncentracja na różnorodnych etycznych pułapkach współczesności, czyhających na jednostkę w ciągle zmieniającym się świecie. Niektóre z zamieszczonych w tomie artykułów to rozważania teoretyczne, inne traktują o problemach praktycznych, w których istotne są etyczne wybory człowieka.

Celem, jaki przyświecał Autorom poszczególnych tekstów tego zbioru, było poszukiwanie i opisanie różnorodnych mechanizmów (społecznych, psychologicznych, moralnych) odpowiedzialnych za uruchamianie zachowań człowieka, które mogą być postrzegane jako mniej lub bardziej etyczne. Ukazano także różne aspekty takich sposobów współdziałania jednostki z innymi, które opierają się na poszanowaniu praw drugiego, oraz opisano przyczyny zachowań będących zaprzeczeniem tego współdziałania.

Mamy nadzieję, że lektura tej książki przybliży Czytelnika do znalezienia odpowiedzi na nurtujące go pytania: Kiedy człowiek jest skłonny łamać istotne dla siebie normy, a kiedy kieruje się sumieniem, które wiedzie go drogą istotnych dla niego wartości? Jakie są skutki nieetycznych zachowań ludzi w różnych sytuacjach społecznych i jak jednostka radzi sobie z nimi? Jakie strategie pozwalają jej

łagodzić skutki takich negatywnych zdarzeń? Jaką nadaje im wagę i w jaki sposób to czyni? Jakie są konsekwencje jej nieetycznego zachowania wobec innych?

W centrum zainteresowania stawiamy moralność i niemoralność, a ściślej – kwestię kiedy i jakie zachowanie własne lub drugiego człowieka spostrzegane jest jako etyczne bądź nieetyczne, jakie mechanizmy rządzą percepcją zachowania własnego i innych ludzi, co prowokuje osobę do takich zachowań, jak one przebiegają, jaką przyjmują postać i wreszcie – jakie skutki zachowania te za sobą pociągają? Uwagą objęto źródła zachowań moralnych: osobowościowe, społeczne, duchowe, światopoglądowe, te wynikające z biologii, z posiadanych przez jednostkę cech, jak i te związane z przyjętym przez osobę systemem wartości, z reakcją na czyjeś zachowanie czy z kulturą oraz warunkami życia. Ukazano również różne dziedziny życia społecznego, w których istotne są etyczne wybory człowieka, co stanowi dodatkową zaletę zbioru.

Książka może służyć jako materiał dydaktyczny dla studentów kierunków humanistycznych, w szczególności dla pedagogów różnych specjalności, socjologów, psychologów, pracowników socjalnych – dla osób, które wykonują zawód opierający się na kontaktach z drugim człowiekiem lub przygotowują się do takiej pracy. Jednym słowem, publikacja ta przeznaczona jest dla wszystkich, których interesuje moralność człowieka i mechanizmy rządzące ludzkim postępowaniem w sytuacji dylematu etycznego. Trzeba jednak pamiętać, że jak słusznie zauważa Zygmunt Bauman w *Etyce ponowoczesnej* (s. 24):

[...] żaden kodeks etyczny nie wyłoni się u kresu naszych rozważań; nie ujdzie cało z tych rozważań nadzieja, że kodeks taki będzie kiedyś ułożony. Ten rodzaj rozumienia kondycji moralnej, jaki perspektywa ponowoczesna umożliwia, nie uczyni życia człowieka moralnego łatwiejszym. Można co najwyżej marzyć, że uczyni to życie bardziej moralnym.

Agata Chudzicka-Czupała



Redaktor  
**Barbara Jagoda**

Projektant okładki  
**Paulina Dubiel**

Redaktor techniczny  
**Małgorzata Pleśniar**

Korektor  
**Mirosława Żłobińska**

Łamanie  
**Alicja Załęcka**

Copyright © 2013 by  
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego  
Wszelkie prawa zastrzeżone

**ISSN 0208-6336**  
**ISBN 978-83-226-2133-2**

Wydawca  
**Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego**  
**ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice**  
[www.wydawnictwo.us.edu.pl](http://www.wydawnictwo.us.edu.pl)  
e-mail: [wydawus@us.edu.pl](mailto:wydawus@us.edu.pl)

---

Wydanie I. Ark. druk. 14,0. Ark. wyd. 17,5. Papier  
offset. kl. III 90 g                      Cena 28 zł (+VAT)

---

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.  
M. Rejnowski, J. Zamiara  
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław